

Szabó Zoltán alezredes:

A MAGYAR IFJÚSÁG GENERÁCIÓS SAJÁTOSSÁGAI ÉS A BIZTONSÁGHOZ VALÓ VISZONYULÁSA

DOI: [10.35926/HSZ.2021.3.7](https://doi.org/10.35926/HSZ.2021.3.7)

ÖSSZEFOGLALÁS: A globalizáció, a társadalmi, politikai, gazdasági és biztonságpolitikai viszonyok alakulása olyan egyének nevelését igényli, akik tudatos és aktív részesei a társadalmat formáló folyamatoknak. A felgyorsult világ komplex változásai a biztonság és védelem területét is alakítják: új kihívások, új lehetőségek jelennek meg. Hogyan hatnak mindezek a fiatalokra? A hadviselés és a generációk fejlődésének összevetése rávilágít arra, hogy az egyes generációk közös és eltérő jellemzőinek megismerése a biztonsági környezetben és a hadviselésben beálló változások miatt a hazafias, honvédelmi nevelés eredményességét is meghatározza. A szerző írásában arra tesz kísérletet, hogy a rendelkezésre álló kutatások, tanulmányok idevágó eredményei és mutatói alapján taglalja, milyenek a mai fiatalok, milyen jövőt jósolhatunk nekik, illetve hogyan vélekedik a hazai ifjúság a nemzeti identitásról és a biztonságról.

KULCSSZAVAK: generációk, ifjúság, társadalom, hazafias nevelés, honvédelmi nevelés, sport, oktatás, alkalmazkodóképesség, hadviselés generációi

BEVEZETÉS

A világban egyszerre és gyorsuló ütemben jelentős gazdasági, szociális, technológiai és politikai változás zajlik. Ennek részeként – nemcsak a fegyveres konfliktusok, hanem például a robotizáció miatt is – jelentős tömegek élete válik bizonytalanná; de ugyanez elmondható a klímaváltozás kapcsán is. Az egyéni bizonytalanságokból táplálkozik az a globális bizonytalanság, amely korunk egyik fő jellemzőjévé lépett elő. Természetesen ebben a felgyorsult világban ezek a változások a társadalmi berendezkedésre is erősen hatnak, a társadalom gyorsuló ütemű állandó változását okozva. Általánosságban elmondhatjuk, hogy manapság az élet minden területén folyamatosan új keretek alakulnak ki, amelyek között még egyáltalán nem mozogtunk azelőtt, így nehéz megállapítani, milyen folyamatban vagyunk benne, és hová jutunk később. Nincs ez másképp a biztonság területén sem. Lényegében ma azt láthatjuk, hogy a két világháború utáni világ- és értékrend alapjai is átalakulnak, a hagyományos szövetségi viszonyok és érdekkörök transzformálódnak. A minden korábbinál összetettebb és kiszámíthatatlanabb világpolitikai erőviszonyok között – a fejlett tömegkommunikáció ellenére – az állampolgároknak igen nehéz eligazodniuk a Magyarországot fenyegető biztonsági és katonai kihívások rendszerében.

Kutatási területem, a hazafias, honvédelmi nevelés jelentősége ma újra előtérbe helyezhető. Egyrészt a megújuló Magyar Honvédség részére történő minőségi szakemberek utánpótlásának biztosítása, másrészt a felelős állampolgári létre történő felkészítésben betöltött szerepe miatt. Írásomban arra teszek kísérletet, hogy a rendelkezésünkre álló kutatások, tanulmányok idevágó eredményei és mutatói alapján megvilágítsam, milyenek is a mai

fiatalok, milyen jövőt jósolhatunk nekik, illetve hogyan vélekedik a hazai ifjúság a nemzeti identitásról és a biztonságról.

GENERÁCIÓK MA

Az X, Y és a Z generációról már bizonyára mindenki hallott; de miért is fontos a generációkkal foglalkoznunk a hadviselés, honvédelem kapcsán?

Kézenfekvőnek tűnő válasz, hogy a jövő biztonsági kihívásait, a következő generációs katonai konfliktusokat majd a jövő katonáinak kell kezelniük. Azonban itt egy érdekesebb párhuzamra is szeretnék rámutatni. A hadviselés generációváltásait (a hadügy forradalmi változásait) főként az új technológiák, illetve azok újszerű alkalmazása alapozta meg. Hiszen az új technológiai eredmények mindig is olyan hajtóerőt jelentettek a fejlődésben, amelyek következményeként megindult az adott átalakulás. Ez hatást gyakorolt a hadviselésre, ezen belül a katonai stratégiára, a doktrínára és a haderők struktúrájára egyaránt.¹

Ugyanígy kulcsszerepet kap a technológia a társadalmi generációk kapcsán. A generációk közötti különbség a gondolkodás- és viselkedésmód jelentős eltérésén alapul, a politikai, gazdasági események, de leginkább a technológiai változások azok az okok, amelyek azonos (közös) élményként, vagy magát az életet meghatározó körülményekként a nemzedékeket elkülönítik egymástól.² Mindezek következtében az egyes társadalmi generációk tagjai hasonló jellemzőkkel, illetve értékrendszerrel rendelkeznek, mivel a személyiségük formálódására jelentős hatást gyakorló, különböző súlyú események azonos életszakaszban történtek meg velük.³ De mégis, mennyire élesek ezek a határok, mennyire különböznek az egyes generációk?

Mielőtt elmerülnénk ebben a kérdésben, érdemes tisztázni, hogy egy generáció társadalmi megítélésének vizsgálata rendkívül összetett feladat. Számos egymásra épülő ok-okozati összefüggés feltérképezése, elemzése szükséges ehhez, amelyek nemtől, kortól, iskolázottságtól, társadalmi helyzettől függően különböző fajsúllyal jelennek meg az egyes társadalmi csoportoknál, és ezek nyilvánvalóan a hozzájuk kapcsolódó felmérések adataiban is jelentkeznek.

A generációs szakadék vizsgálatához visszakanyarodva: felteszem, mindenki, aki kapcsolatba kerül a mai kamaszokkal, gyakran érzi úgy, mintha nem is velük egy bolygóról származnának.

„A fiatalság ma szereti a luxust. Rossz a modora, megveti a tekintélyt, nem tiszteli az időseket s cseveg, ahol dolgozni kellene. A fiatalok már nem állnak fel, ha egy idősebb lép be a szobába. Visszabeszélnék szüleiknek, fecsegnek a társaságban, nyelik az asztalnál az ételt, lábukat keresztbe teszik és zsarnokoskodnak szüleik felett.”⁴ – Ez az ókori görög filozófusnak, Szókratésznek (Kr. e. 470–399) tulajdonított, fiatalokról vallott vélemény ma is metszően éles tükröt tart elénk; de ugyanúgy megőrizte aktualitását egy Hésziodosz

¹ Hajma Lajos: A hadügy forradalmának fontosabb jellemzői. *Hadtudomány*, IX. évf., 1999/2. <http://mhtt.eu/hadtudomany/1999/ht-1999-2-3.html> (Letöltés időpontja: 2019. 11. 02.)

² Mannheim Károly: A nemzedéki probléma. In: Huszár Tibor – Sükösd Mihály (szerk.): *Ifjúság-szociológia. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1969, 31–67.*

³ Sikkósi Barbi: Generációs különbségek a munka világában. *Coaching Team*, 2019. 04. 10. <http://www.coachingteam.hu/blog/generacios-kulonbsegek-munka-vilagaban/> (Letöltés időpontja: 2019. 10. 01.)

⁴ Detlef Träbert: El a porosz vakfegyelemtől! *Érted vagyok*, 2016/12., 9. http://ertedvagyok.hu/160/160_9-10.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 12. 09.)

(Kr. e. 8. sz. első fele) görög epikus költőhöz köthető megállapítás is: „*Nem táplállok többé semmiféle reményt országunk jövőjét illetően, ha holnap a mai fiatalság kerül hatalomra, mert ez a fiatalság kibíratatlan, nem ismer mértéket, egyszerűen rettenetes.*”⁵

Azonban, ha megpróbálunk a dolgok mögé nézni, azt figyelhetjük meg, hogy a húszas éveiket taposó generáció már a korábbi időszakokban is képes volt kifordítani a világot a sarkaiból (például az 1848-as márciusi ifjak, vagy az '56-os forradalom jelképévé váló pesti srácok). Az atombomba megalkotóinak átlagéletkora mindössze 25 év volt, és a *Forbes* magazin is évről évre a legsikeresebb, de 30 év alattiakra fókuszál.⁶

Látható, hogy a „távolság” az egyes generációk között nem új jelenség, egyfajta természetes feszültségként van jelen évezredek óta. Ennek bizonyos mértéke jelenti a társadalmi fejlődés motorját. Az idősebb generáció szerepébe lépő új nemzedék elégedetlensége, kiteljesedési vágya adja a motivációt, azt a hajtóerőt, ami a fejlődést serkenti.

Itt azonban vigyázzunk, nehogy általánosítsunk, és generációs különbséggel magyarázzunk mindent! Különösen a tiniknél vegyük figyelembe az életkori sajátosságokat is! Ugyanis a gyerekek fizikai, érzelmi és hormonális fejlődésének törvényszerűségeiből következik, hogy azonos életkorban hasonló tulajdonságokat mutatnak viselkedés, gondolkodás, érzelmi átélés és cselekvésmód terén.⁷

A generációk tagjait a születési év és a közösen átélt események azonban csak lazán kapcsolják egymáshoz; ennél sokkal több összetevő befolyásolja gondolkodásunkat, viselkedésünket és döntéseinket. Ahogyan a világunk változik, úgy változik róla a felfogásunk is, alkalmazkodóképességünkre támaszkodva pedig igyekszünk meggyőződésünk és lehetőségeink szerint ehhez idomulni. Azonban állandó fogódzók, biztos pontok mégis szükségesek, hogy el tudjuk dönteni, mi visz előrébb és mi nem. Tehát a családban, a kisebb közösségekben és az egész társadalomban szükségesek azok az értékek, amelyek iránytűt adnak a felnövekedő generációk kezébe ahhoz, hogyan kell viselkedni, miként kell megítélni dolgokat, hogyan döntsék el, mi a fontos és mi nem az.

ÉRTÉKEK

Az emberi értékekre érdemes úgy tekinteni, mint a társadalom építőköveire, hiszen ezek azok a jellemvonások és képességek, amelyek lehetővé teszik az emberek közös, eredményes tevékenységét, együttműködését. Tehát az emberi értékek egyfajta vezérelvek, meggyőződések, és ezek tágabb értelemben – a korábban már említett – társadalmi fejlődés motivációjának alapjaként is felfoghatók.

Az emberi élet során az értékválasztás és prioritásképzés időszakában komoly befolyással bír a személyiség erőssége és a környezet által közvetített világnézet is, éppen ezért fontos, hogy az értékek megismertetése, közvetítése mikor, ki által és milyen módon történik. A helyes értékek felismerésében, közvetítésében és követésében a nevelésnek van kiemelkedő szerepe.⁸ Ebből következik, hogy a honvédelem szempontjából fontos értékeket a honvédelmi nevelés keretében és a Magyar Honvédség tagjainak hiteles közreműködésével

⁵ Jean-Marie Petitclerc: Beszéljünk a gyermekeknek Istenről. Don Bosco Kiadó, Budapest, 1999, 55.

⁶ Az Y generációval NINCS baj – talán a cégeddel van. Profession, 2017. 12. 15. <https://www.profession.hu/blog/az-y-generacio-rendben-van/> (Letöltés időpontja: 2019. 10. 15.)

⁷ Dr. József István: Fejlődépszichológia. Egyetemi jegyzet. Kaposvári Egyetem, 2011. http://janus.ttk.pte.hu/tamop/kaposvari_anyag/jozsef_istvan/letkori_sajtossgok_s_fejldsi_szakaszok.html (Letöltés időpontja: 2019. 10. 02.)

⁸ Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.): Pedagógiai Lexikon. A–H. Keraban, Martonvásár, 1997, 650.

lehet a leginkább megfelelő módon közvetíteni. Ha ezeket az értékeket a ma aktív generációk továbbadják a következő nemzedéknek, akkor majd annak tagjai is képesek lesznek ezekre támaszkodva a rájuk váró jövőbeni kihívásokkal megküzdeni. Felelősségteljes ez a folyamat, hiszen ez a jövő feltehetőleg nem az a jövő lesz, amit a most ereje teljében lévő generáció tagjai vizionálnak, hanem egy olyan világ, amit már a következő generáció tagjai építenek fel – a számukra átadott és a saját elképzelésük szerinti értékekre alapozva. Előfordulhat, hogy ez már jelentősen eltér a mai világunktól, és könnyen lehet, hogy az idősebbek már nem is nagyon fogják megérteni ennek szabályait, kereteit.

A történelmünk rengeteg példával igazolta már ezt, és a várható kihívások alapján is kijelenthető, hogy bizonyosan változnak majd a mai értékeink. De vajon mitől vezérelve, milyen irányba és milyen gyorsan változnak majd ezek? Melyik marad és melyik kerül ki a prioritások közül?

A GENERÁCIÓK ÉS AZ IDŐ KAPCSOLATA

A hadviselés és a társadalmi generációk változásában a korábban felvillantott párhuzam mellett több éles eltérés is van. Megfigyelésem szerint az egyik ilyen az, hogy míg a hadviselés generációi – paradigmaváltások útján – egyfajta folytonos fejlődési ívet rajzolnak, addig a társadalmi generációk – legalábbis a Strauss–Howe-féle generációs elmélet szerint – inkább ismétlődő ciklusokból álló spirális fejlődést mutatnak.

William Strauss és Neil Howe azt állítja, hogy az egymást követő generációk értékrendjében, világlátásában és ezekből következő viselkedésében egyfajta ciklikusság figyelhető meg, mely folyamat körülbelül egy emberöltő elteltével indul újra. Egy ciklus négy ismétlődő szakaszból áll: felemelkedés (*high*), ébredés (*awakening*), kibontakozás (*unraveling*), krízis (*crisis*). Egy ilyen ciklus (*saeculum*) hozzávetőleg nyolcvan évig tart, az azt alkotó szakaszok pedig körülbelül húsz évig, miközben az aktuálisan ereje teljében lévő generáció aktivitása alakítja a társadalmi folyamatokat.

A kutatók szerint ezeknek az időszakoknak megvannak a jellemző embertípusai: a felemelkedés embertípusa az új értékek felé vágyódó próféta, az azt követő ébredés a szabadságkereső nomádoké, akiket a kibontakozás során a vagyongyarapító domináns hősök követnek. Ők azok, akik meghatározzák a ciklus kimenetelét. Így a fordulópont békés vagy viharos jellegének befolyásolásában a legnagyobb felelősség ezé a generációé. Az utánuk következő művészek érdemben már nem fogják befolyásolni a folyamat kimenetelét, ők inkább a túlélésre koncentrálnak.⁹

A generációs elmélet felhívja a figyelmünket arra is: az adott generáció világnézeti-értékrendi fejlődésében meghatározó szerepet játszik az, hogy az öt felnevelő generáció milyen fejlettségi szinten áll, milyen értékeket képvisel. Ha csak az elmúlt 100-150 év magyar történelmét nézzük, akkor is jól látható, hogy van relevanciája a társadalmi-politikai kérdések generációs elvre épülő elemzésének, ezért ilyen megvilágításból is érdemes megvizsgálni a mai fiatalok jellemzőit.

⁹ William Strauss – Neil Howe: *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. Morrow, New York, 1991.

GENERÁCIÓS KÜLÖNBSÉGEK

Az ezredfordulón született Z generáció tagjai jelenleg még iskolások. Gyakran „ugrálóknak” is hívják őket, mivel, ha nem tetszik nekik valami, azonnal és átmenet nélkül odébbállnak. Kis létszámú, csonka vagy mozaikcsaládban nőnek fel. Identitásuk kifejezése kapcsán több élettérhez, közösséghez is kötődnek. Életüket a gyors ritmus, a globalitás, a virtuális tér, a migráció, a terror-, ökológiai, szociális stb. fenyegetettség határozza meg. A Strauss–Howe-féle elméleti modell szerint ők élik majd meg a nagy fordulópontot.

Miért is ennyire érdekes ez a kérdés? Hiszen generációs különbségek eddig is voltak a társadalomban, ennek megfelelően ez ugyanúgy leképeződött a haderőben is. Ez nem a 21. század új keletű problémája. Valóban. Azonban soha nem volt még ilyen mély és ennyire éles a szakadék a haderőben egyszerre szolgáló „aktív” generációk között, mint most, s ezt a nyugdíjkorhatár emelése tovább szélesíti.

A változás oka abban a folyamatban érhető tetten, amelynek során az ipari társadalmat fokozatosan felváltotta az információs társadalom, majd pedig a tudásalapú társadalom. Ezek a folyamatok teljesen felülírták az emberek közötti kommunikáció rendjét. Az internet ugyan nagyban megkönnyíti az információk megszerzését, ugyanakkor megváltoztatja az emberek közötti viszonyok korábbi jellegét, és ezáltal soha nem tapasztalat generációs konfliktusokat eredményez. Gondoljunk bele: az információs társadalom egyúttal egy új virtuális társadalmat is teremtett! A fiatalabb generációk, akiket sokszor *homo sapiens digitalis*nek is neveznek emiatt, már ebben az új virtuális társadalomban szocializálódnak, és ez az a hely, ahol otthonosan és magabiztosan mozognak. Néha sokkal biztosabban, mint a való világban. Az idősebb generációk pedig kizárva érezhetik magukat ebből a számukra idegen dimenzióból.

További lényeges változás, hogy a munkaerő javát néhány éven belül várhatóan az Y és Z generáció fogja adni. De az élethossz növekedésével a korábbi három helyett öt-hat generáció fog együtt élni és akár még együtt is dolgozni. Szintén komoly fordulat várható a munka tartalmában is: egy másik kutatás eredményei, következtetései szerint várhatóan a mai óvodások 65 százaléka már olyan munkát fog végezni, ami ma még nem is létezik.¹⁰ A mai fiatal generáció átlagosan hétévente vált majd karriert, és két-három évente fókuszot az adott karrierben. Az idősek gyakran panaszkodnak arra, hogy nincsenek már igazi szakemberek, akik évtizedeket töltenek el egy területen, és hogy a fiatalok mindenhez értenek egy kicsit, de semmihez sem eléggé. Az egy dologra irányított figyelem megtartásában vagy a könyvek olvasásában valószínűleg az érettebb generációk nyernének, viszont bizonyított tény az is, hogy a felgyorsult, kapkodó világban pont az élet komplexitása miatt a fiatalok agya fejlődött és bonyolultabb gondolkodásra lett képes.¹¹

Az eltérő igényű, összetételű, adottságú generációk együttes motiválása úgy, hogy az egyensúly a katonai szervezetben fenntartható maradjon, komoly kihívást hoz a jövő parancsnokai számára.

Tanulmányom második felében több, a közelmúltban publikált, generációkhoz kapcsolódó kutatás témánkhoz tartozó konkrét eredményeinek bemutatásával szeretnék pontosabb képet adni a hazai helyzetről és a várható fordulatokról.

¹⁰ The Future of Jobs and Skills. World Economic Forum, 2016. <http://reports.weforum.org/future-of-jobs-2016/chapter-1-the-future-of-jobs-and-skills/> (Letöltés időpontja: 2019. 10. 15.)

¹¹ Clive Thompson: *Smarter Than You Think*. Penguin House, New York, 2014.

MAGYARORSZÁG DEMOGRÁFIAI JELLEMZŐI

A korfa – amely nevét alakjáról kapta – nemek szerint ábrázolja a népesség korösszetételét, mutatja annak időbeli változását. Formája jelzi az adott népesség korstruktúrájának típusát.

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) oldalán található Magyarország százhusz éves interaktív korfája. Ez az alkalmazás Magyarország népességének nemenkénti korösszetétel-változását mutatja be 1870-től egészen 2060-ig.¹² (A tendenciák szerint megbecsült népesszám-alakulással kalkulálja a következő évtizedeket.)

Nem meglepő módon a népesszám-változás mögött alapvetően két folyamat áll: egyrészt a születések és a halálozások számának különbségét mérő természetes szaporodás/fogyás, másrészt a nettó migráció.

Az interaktív korfán időben előrehaladva a kirajzolódó ábrák egyre inkább urna- vagy koporsószerű formát adnak ki – ezek szimbolikusan is utalnak az öregedő és fogyó társadalomra. Ez nemcsak tipikusan magyar jelenség, szinte egész Nyugat-Európára, de mértékét tekintve különösen a V4 országaira jellemző.

A magyarországi népesség várható alakulását illetően a KSH Népeségtudományi Intézetének 2018-as jelentése¹³ friss népesszám-előrejelzést is tartalmaz. Ezek alapján az alapfogatókönyv szerint 2070-re 7,75 millió fő lesz a magyar lakosság a 2011-ben megszámlált 9,985 millió fő után. Tehát ötven év alatt Magyarország népességének több mint egyötödét veszíti el az előre beharangozott forgatókönyv szerint – de más, ettől pesszimistább előrejelzések szerint alig éri majd el a 6,5 millió főt. Történelmi távlatokból nézve az emberi közösségeknek még csak rövid idejű és kevés tapasztalata van arról, hogy mit jelent és milyen következményekkel jár az alacsony termékenységi arány, az előregedés és a népességsökkenés. A jelenség minden egyes ágazatot hátrányosan érint, ezáltal az egész társadalom leépülésének veszélyét hordozza.¹⁴

MIT ÁRUL EL AZ ÁLLAMPOLGÁRI BIZALMI INDEX?

Mára megszokhattuk, hogy a közigazgatás – versenyszituáció hiányában is – igyekszik a vele kapcsolatban álló állampolgároknak minél magasabb szintű szolgáltatást nyújtani, és elégedettségük mérésével megbizonyosodni ennek eredményéről. A honvédelem és a biztonság esetében a kihívást az jelenti, hogy a fiatalok számára nehezen megfogható, azzal viszonylag ritkán kapcsolatba kerülő, a környezettől erősen függő kérdékről kell kikérni a megkérdezettek – lényegében érzetten alapuló – ítéletét.

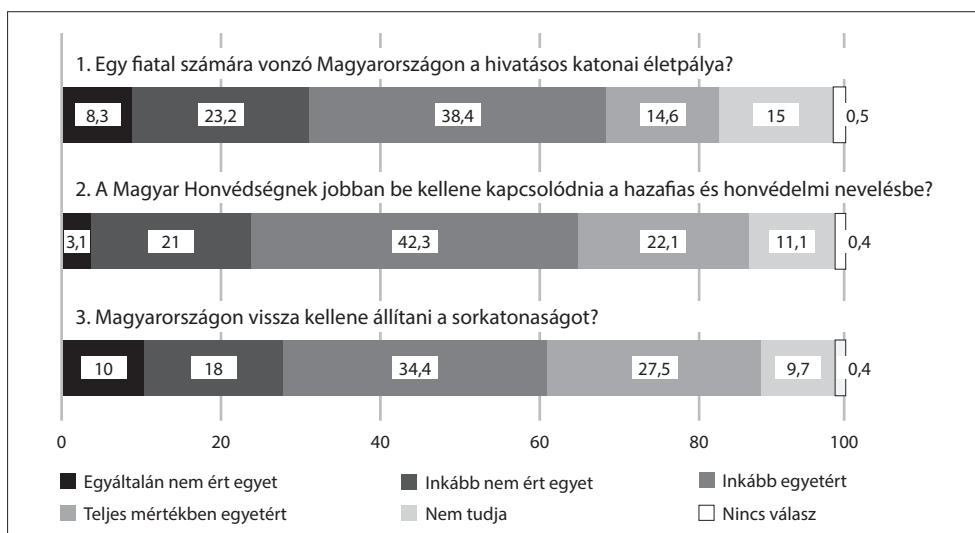
Ez a Jó Állam Véleményfelmérésről készült, 2017-ben publikált jelentéséből is kiderül, ugyanis a megkérdezettek igen jelentős része (10–15%) nem tudott a felmérés során megadott kérdésekről véleményt formálni. Ez jól mutatja, hogy az átlagpolgárok informáltsága igen alacsony a honvédségről, alig van közvetlen tapasztalatuk erről a területről. Ugyanakkor meglepően kiugró az állampolgárok igénye arra, hogy a Magyar Honvédség bekapcsolódjon

¹² Magyarország népességének száma nemek és életkor szerint. KSH. <https://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/orszag.html> (Letöltés időpontja: 2019. 10. 15.)

¹³ Monostori Judit et al. (szerk.): Demográfiai portré 2018 – Jelentés a magyar népesség helyzetéről. KSH NKI, Budapest, 2018. <http://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografiaipotre/article/view/2741/2638> (Letöltés időpontja: 2019. 10. 15.)

¹⁴ Tóth I. János: Fekete Gyula demográfiai nézetei I. – A fogyás következményei. Barankovics Alapítvány, 2019. 12. 30. <https://barankovics.hu/fekete-gyula-demografiai-nezetei-i-a-fogyas-kovetkezmeyei/> (Letöltés időpontja: 2019. 11. 01.)

a hazafias és honvédelmi nevelésbe – itt közel 65,0 százalék volt az ezt szorgalmazók aránya, és viszonylag alacsony a kérdést teljesen elutasítóké (3,1%). Szintén sokak szerint célszerű lenne visszavezetni a sorkatonaságot (61,9%). Ez a kérdés viszont eléggé ellentmondásos, ugyanis a válaszadók 10,0 százaléka teljes mértékben elutasítja ezt az állítást. A részletes adatsorból pedig az olvasható ki, hogy minél idősebb valaki, annál valószínűbb, hogy támogatja a sorkatonaság visszaállítását. Szintén a legidősebbek támogatták azt a gondolatot, amely szerint a honvédségnek jobban be kellene kapcsolódnia a hazafias és honvédelmi nevelésbe: közöttük a támogatók aránya közel 85,0 százalék, míg a legfiatalabbak között csak 62,7 százalék volt.¹⁵

1. ábra A honvédelemmel kapcsolatos állításokkal való egyetértés megoszlása

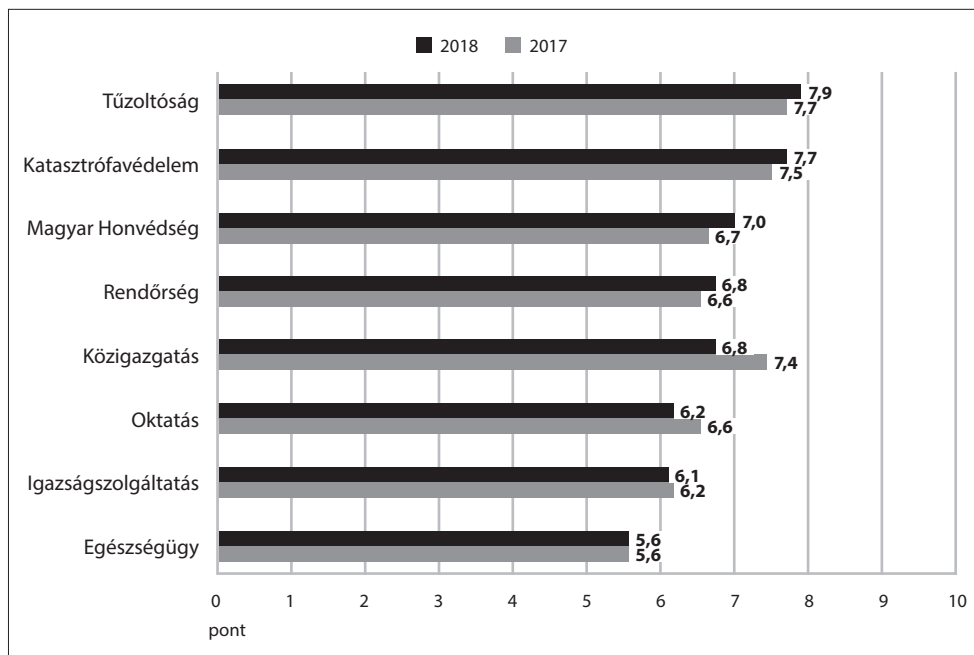
Forrás: Jelentés a Jó Állam Véleményfelméréséről 2017, 98.

Mindezek az adatok is igazolják a változtatás igényét. Ennek egyik oka abban keresendő, hogy a kötelező sorkatonai szolgálat intézményének felfüggesztésével nem járt együtt a társadalom széles körében jelen lévő, a honvédelemről folyamatos, hiteles információt adó, vagy az önkéntességen alapuló tartalékos szolgálatvállalást rugalmas formában biztosító rendszerek kiépítése. Szintén nem kapott teret az ifjúság ilyen irányú megszólítására alkalmas csatorna vagy szervezet létrehozása. Több más mellett leginkább az előbb említettek következményeként a társadalom egyre inkább távolodott a Magyar Honvédségtől; a haza iránti aktív tenni akarás, a hazafiasság érzése, a társadalmi felelősségvállalás alacsonyabb értéken szerepelt a társadalmi értéklistán. Mindezzel párhuzamosan a rendszerváltást követően a köznevelés rendszeréből is kiiktatták a – korábban az órarendben is szereplő – hazafias, honvédelmi értékátadás kereteit, de ugyanúgy eltűntek a hagyományosnak számító honvédelmi napok és honvédelmi versenyek. A kutatás eredményei alapján elmondható: az idősebb generáció tagjai saját tapasztalataikból kiindulva hiányolják ezeket a lehetőségeket és az ezeken átadandó értékeket a mai fiatalok nevelése kapcsán.

¹⁵ Demeter Endre – Petényi Sára (szerk.): Jelentés a Jó Állam Véleményfelméréséről 2017. NKE Államkutatási és Fejlesztési Intézet, Budapest, 2017. <https://joallamjelentes.uni-nke.hu/kiadvanyok/jelentes-a-jo-allamvelemenyfelmeresrol-2017/> (Letöltés időpontja: 2017. 12. 01.)

A kutatás 2018-as reprezentatív, 2500 fős felnőtt magyar lakosságra kiterjedő felmérése alapján elmondható, hogy a megkérdezettek igen elégedettek a közigazgatás működésével (0–10-ig terjedő skálán az átlag 6,76).

A katasztrófavédelem, a tűzoltóság, a rendőrség és a Magyar Honvédség tekintetében a felmérés adatai azt mutatják, hogy 2018-ban az egy évvel korábbi értékekhez képest mindegyik szervezet jobban szerepelt az állampolgárok elégedettségére adott értékelési listáján.

2. ábra A lakosok közszolgáltatásokkal való elégedettségi indexe

Forrás: Jó Állam Jelentés 2018, 168.¹⁶

A leírtakból is látható, hogy ez a kutatás nem kifejezetten az ifjúságot vizsgálta, hanem az egész társadalmat átfogó felmérésen alapult, viszont a következő kutatás már kifejezetten a fiatalok véleményére fókuszál.

MAGYAR IFJÚSÁG KUTATÁS

A hazai ifjúság helyzetéről a leghitelesebb képet egy viszonylag friss, nagymintás ifjúság-kutatás adataira alapozva kaphatjuk meg. Az adatok elemzését és értelmezését a szakterület kutatói elvégezték, és két – egymástól független – tanulmánykötetben számoltak be a tapasztalatokról.¹⁷

¹⁶ Kaiser Tamás (szerk.): Jó Állam Jelentés 2018. Nordex Nonprofit Kft. – Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.

¹⁷ Nagy Ádám (szerk.): Margón kívül: magyar ifjúságkutatás 2016. Excenter Kutatóközpont, Budapest, 2017. http://www.ifjusagugy.hu/kotetek/Margon_kivul_2016_web.pdf; Székely Levente (szerk.): Magyar fiatalok a Kárpát-medencében – Magyar Ifjúság Kutatás 2016. Kutatópont Kft. – Enigma 2001 Kiadó és Médiaszolgáltató Kft., Budapest, 2018. <https://kutatopont.hu/files/2018/07/magyarfiatalok.pdf> (Letöltések időpontja: 2020. 01. 20.)

A fő megállapítások mindkét tanulmányban azonosak és egybevágnak a KSH adataival: az összlakosság száma mellett a fiatalok létszáma csökken, a legfiatalabbak esetén nagyobb mértékben.¹⁸ 2010 után a házasságkötések száma növekedő tendenciát mutat, a 2011-es mélypont után folyamatosan nő a teljes termékenységi arányszám (1,23-ról 1,49-re), ugyanakkor mindkét tanulmány óvatosan fogalmazva azt mondja: egyelőre nem beszélhetünk trendfordulóról, de a növekedés így is figyelemre méltó.

A kutatási adatok szerint a magyar fiatalok egyre többet fogyasztanak a materiális javakból (drog, dohány, alkohol, energiaital, üdítő), és egyre többet ülnek otthon a négy fal között valamilyen képernyő előtt (tévé, mobiltelefon, laptop, videójáték), miközben a minőségi kulturális tartalmak fogyasztása csökken. Mindezek tükrében a fiatalok körében meglévő (elsősorban a családdal és barátokkal való) elégedettség növekedését és magyarságtudatuk erősödését lehet ugyan pozitív jelnek látni, de a másik oldalról nézve az erős kötelekeken alapuló kisebb közösségekben, az ún. társadalmi tőkével (kapcsolatok, hálózat, idő, jövőkép, iskolázottság) egyre gyengébben ellátott fiatalok mindinkább beszűkülő térben élnek. A saját tapasztalattól eltérő világok ismeretének deficitje és ebből fakadóan a nyitottság hiánya – fonák módon – azonban növeli az elégedettségüket saját környezetükben.¹⁹

Sok gyermek nő fel csonka családban, túlnyomórészt az anyjánál. Napjainkra jellemző a tanári pálya elnöiesedése is. E két tényező együttes következménye lehet, hogy a fiatalok szocializálása, nevelése helyenként túlságosan női szemszögből történik, és nem irányul kellőképpen a nehézségek leküzdésére. A lelki tényezők mellett gondot jelent többek között a városi életmód, illetve az alkohol és a kábítószeres népszerűvé válása, illetve ezek következtében a fiatalok mentális-fizikai állapotának a katonai szolgálat követelményeinek megfelelő szint alá zuhanása.²⁰

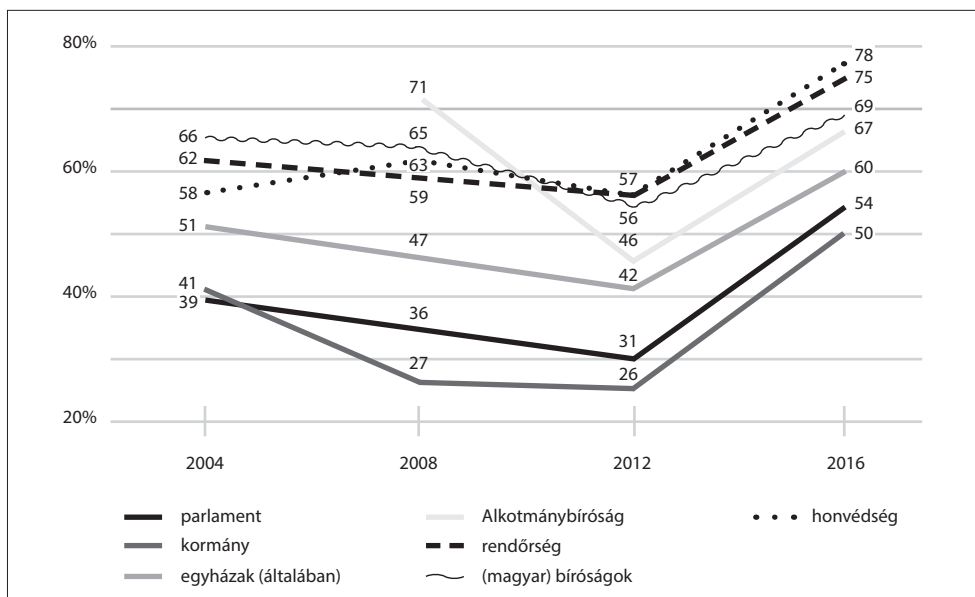
Ezek a hatások pedig nem elhanyagolhatók abból a szempontból sem, hogy lélektanilag értelemben a középiskolás életkori szakasz a leoptimalisabb a fiatalok honvédelmi érzékenyítésére, nevelésére, illetve a katonai pályára irányítás szempontjából. A 10–14 éves életkori szakasz inkább az érdeklődési kör kiszélesítésének és a képességek finomodásának az időszaka, míg az ezt követő serdülőkor a személyiség kiteljesedése és a társadalmi kérdések felé fordulás időszakának nevezhető. Ezért különösen fontosnak tartom, hogy az otthoni és szűkebb környezetükből is kapjanak a fiatalok információt vagy mintát a hazafias, honvédelmi értékekről. A magyar fiatalok nemzeti identitástudata és nemzeti büszkesége jelentheti az egyik olyan erős érzelmi alapot, ami fontos pillérét képezheti a honvédelem ügyének ma és a jövőben is. Tekintsük át a kutatás erre vonatkozó adatait valamelyest részletesebben!

Mindenképp pozitív eredménynek tartom, hogy a mikrokozmosz után kiemelkedő helyen szerepel a Magyar Honvédség a felmérés azon kérdésében, amikor azt kérdezték a fiataloktól, hogy kiből bíznak leginkább.

¹⁸ Népszerűség, népmozgalom (1900–). KSH. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001a.html?down=892 (Letöltés időpontja: 2020. 01. 20.)

¹⁹ Nagy Ádám: i. m. 394–399.

²⁰ Dr. Krizbai János: A modern hadtudomány humán dimenziói. In: Dr. Vámosi Zoltán et al.: Hadsereg és társadalom az ezredfordulón. Magyar Honvédség Humán Szolgáltató Központ, 1997, 40–41.

3. ábra Az egyes állami és társadalmi intézményekbe vetett bizalom

Forrás: Székely Levente: i. m. 464.

Hosszabb időszávon vizsgálva az adatokat az derül ki, hogy miközben a demokrácia fontossága az elmúlt években növekedett a magyar fiatalok körében, a hazai demokrácia állapotát vegyesen ítélik meg – ugyanakkor a közintézményekbe vetett bizalom egyértelműen javuló tendenciát mutat. Az is kiolvasható az elemzésből, hogy a közintézmények megítélésének mélypontja 2012-ben volt, tetőpontját pedig 2016 hozta el. 2004-hez képest a vizsgált intézmények közül egyedül a honvédség bizalmi indexe emelkedett, méghozzá igen jelentősen.

A fiatalok bizalmi indexe a honvédség tekintetében egybevág a felnőtt lakosságot is érintő korábban már tárgyalt felmérés eredményeivel, de itt újra emlékeztetnem kell a társadalmi értékek és a nevelés szerepénél már említettek fontosságára!²¹

A kutatás alapján a magyar identitás tekintetében a 2012–2016 közötti időszakról elmondhatjuk, hogy az eredmények a magyarságtudat erősödését tükrözik, a fiatalok alapvetően büszkéek magyarságukra, nyelvükre, hazájuknak érzik és szeretik Magyarországot.

Szintén örömteli hír, hogy a felmérés alapján minden harmadik fiatal sportol, de ettől többet árul el fizikai állapotukról a magyar 10–18 éves tanulók egészségközpontú fizikai fittségi állapotának (NETFIT) felmérése. A teszt minden tanévben méri a tanulók testösszetételét, aerob (csekély vagy közepes erőkifejtést igénylő) és vázizomzati fittségét, valamint hajlékonyságát. Az elmúlt tanévben ezen a felmérésen az 5–12. évfolyamra járók közül 644 ezer fiatal vett részt, és az összesített eredmények javuló tendenciát mutatnak.²²

²¹ Székely Levente – Szabó Andrea (szerk.): A Magyar Ifjúság Kutatás 2016 – Az ifjúságkutatás első eredményei – Ezek a mai magyar fiatalok! Új Nemzedék Központ Nonprofit Kft., Budapest, 2017.

²² Király Anita et al.: A magyar 10–18 éves tanulók egészségközpontú fizikai fittségi állapota (2018). Kutatási jelentés a Nemzeti Egységes Tanulói Fittségi Teszt (NETFIT®) 2017/2018. tanévi országos eredményeiről. Magyar Diáksport Szövetség, Budapest, 2018. <http://www.mdsz.hu/wp-content/uploads/2018/10/NETFIT2018-okt-24.pdf> (Letöltés időpontja: 2019. 10. 02.)

Sajnos a tesztből az is kiderül, hogy a magyar tanulók több mint egynegyedét (26,4%-át) érinti a túlsúly vagy elhízás. Ezért is tartom fontos lépésnek, hogy a 2012/2013-as tanévtől felmenő rendszerben legyenek kötelesek az intézmények megszervezni a mindennapos testnevelés lehetőségét, amely intézkedés hatásait a teszt eredményei is igazolni látszanak. A folyamatban fontos szereplő lett a megalakult Honvédelmi Sportszövetség is, ami szabadidős programok megszervezéshez nyújt támogatást olyan köznevelési intézményeknek, sport-szervezeteknek, amelyek a honvédelmi értékek megismerését és a sportot kapcsolják össze.

ÖSSZEGRZÉS

Manapság politikai és gazdasági szempontból is kiemelt figyelem irányul a demográfiai kérdésekre. A fiatal és képzett munkaerő növekvő mértékű hiánya hosszú távon egyre jelentősebb gondokat okozhat a társadalomban, de a munkaerőhiány már rövid távon is veszélyezteti az ágazatok és a gazdaság erősödését, ami alól a védelmi szektor sem kivétel. A világban zajló folyamatokat jelentősen katalizálja az információs forradalom, amely ezzel egyidejűleg felerősíti a generációk közötti távolság összetevőit, változásainak ütemét és mélységét.

A technológiai fejlődés felgyorsult üteme következtében a biztonság, a védelem és a társadalmi ellenálló képesség szempontjából a jövőben a legfőbb értékke az alkalmazkodóképesség fog válni. Ennek egyik következményeként a jelenlegi társadalmi rétegződés (például szegény–gazdag, aktív–nyugdíjas stb.) karakterizálói helyett a leginkább megosztó szempont az lesz: ki tud lépést tartani a digitalizációval és sikeresen alkalmazkodni a világ változásaihoz, és ki az, aki leszakad majd ebben a fokozódó tempóban.

A szokatlan sebességgel zajló technikai-technológiai s az ezzel együtt járó társadalmi folyamatok örvényében a modern, innovatív, kreatív oktatási modellek segítségével készíthetjük fel a fiatalokat arra, hogy rugalmasan, adaptív módon reagáljanak a bizonytalanságokkal teli jövőre. Úgy vélem, hogy ebben a folyamatban nagy szerepet vállalhat a honvédelmi nevelés is, mint a váratlan helyzetekre történő reagálás és alkalmazkodás képességfejlesztő eszköze, hiszen e tulajdonságok minden sikeres katonai művelet jellemzői már évezredek óta. Ahogy a tűzfegyverek elterjedése, vagy a nagyszámú kézi lőfegyverrel felszerelt sorozott hadseregek megjelenése megváltoztatták a háborúk menetét, úgy érdemes a digitalizációt is hasonlóan forradalmi jelentőségűnek kezelni és eszerint hozzáállni.

Mivel a nemzetközi biztonságpolitika átalakulását a technológiai fejlődéssel párhuzamosan a társadalmi-politikai változások is komolyan befolyásolják, így a jövőt alakító generációk alaposabb megismerése hasznos alapot nyújt majd a biztonsági kihívások hatékony, eredményes kezeléséhez.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Az Y generációval NINCS baj – talán a cégeddel van. Profession, 2017. 12. 15. <https://www.profession.hu/blog/az-y-generacio-rendben-van/>
- Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.): *Pedagógiai Lexikon. A–H*. Keraban, Martonvásár, 1997.
- Demeter Endre – Petényi Sára (szerk.): *Jelentés a Jó Állam Véleményfelméréséről 2017*. Nordex Non-profit Kft. – Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. <https://joallamjelentes.uni-nke.hu/kiadvanyok/jelentes-a-jo-allam-velemenymelmeresrol-2017/>
- Hajma Lajos: *A hadügy forradalmának fontosabb jellemzői*. Hadtudomány, IX. évf. 1999/2. <http://mht.eu/hadtudomany/1999/ht-1999-2-3.html>

- Dr. József István: *Fejlesztépszichológia*. Egyetemi jegyzet. Kaposvári Egyetem, 2011. http://janus.ttk.pte.hu/tamop/kaposvari_anyag/jozsef_istvan/letkori_sajtossgok_s_fejlds_i_szakaszok.html
- Kaiser Tamás (szerk.): *Jó Állam Jelentés 2018*. Nordex Nonprofit Kft. – Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. <https://joallamjelentes.uni-nke.hu/kiadvanyok/jo-allam-jelentes-2018/>
- Király Anita – Kaj Mónika – Hernádi Ádám – Kälbli Katalin – Csányi Tamás: *A magyar 10–18 éves tanulók egészségközpontú fizikai fittségi állapota (2018)*. Kutatási jelentés a Nemzeti Egységes Tanulói Fittségi Teszt (NETFIT®) 2017/2018. tanévi országos eredményeiről. Magyar Diáksport Szövetség, Budapest, 2018. <http://www.mdsz.hu/wp-content/uploads/2018/10/NETFIT2018-okt-24.pdf>
- Dr. Krizbai János: *A modern hadtudomány humán dimenziói*. In: Dr. Vámosi Zoltán – Dr. Krizbai János – Dr. Várhegyi István: *Hadsereg és társadalom az ezredfordulón*. Magyar Honvédség Humán Szolgáltató Központ, 1997, 40–41.
- Magyarország népességének száma nemek és életkor szerint. KSH. <https://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/orszag.html>
- Mannheim Károly: *A nemzedéki probléma*. In: Huszár Tibor – Sükösd Mihály (szerk.): *Ifjúságszociológia*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1969, 31–67.
- Monostori Judit – Öri Péter – Spéder Zsolt: *Demográfiai portré 2018 – Jelentés a magyar népesség helyzetéről*. KSH NKI, Budapest, 2018. <http://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografiaiportre/issue/view/564>
- Nagy Ádám (szerk.): *Margón kívül: magyar ifjúságkutatás 2016*. Excenter Kutatóközpont, Budapest, 2017. http://www.ifjusagugy.hu/kotetek/Margon_kivul_2016_web.pdf
- Népesség, népmozgalom (1900–). KSH. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001a.html?down=892
- Petitclerc, Jean-Marie: *Beszéljünk a gyermekeknek Istenről*. Don Bosco Kiadó, Budapest, 1999.
- Siklós Barbi: *Generációs különbségek a munka világában*. Coaching Team, 2019. 04. 10. <http://www.coachingteam.hu/blog/generacios-kulonbsegek-munka-vilagaban/>
- Strauss, William – Howe, Neil: *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. Morrow, New York, 1991.
- Székely Levente (szerk.): *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében – Magyar Ifjúság Kutatás 2016*. Kutatópont Kft. – Enigma 2001 Kiadó és Médiaszolgáltató Kft., Budapest, 2018.
- Székely Levente – Szabó Andrea (szerk.): *A Magyar Ifjúság Kutatás 2016 – Az ifjúságkutatás első eredményei – Ezek a mai magyar fiatalok! Új Nemzedék Központ Nonprofit Kft., Budapest, 2017.*
- The Future of Jobs and Skills. World Economic Forum, 2016. <http://reports.weforum.org/future-of-jobs-2016/chapter-1-the-future-of-jobs-and-skills/>
- Thompson, Clive: *Smarter Than You Think: How Technology is Changing Our Minds for the Better*. Penguin House, New York, 2014.
- Tóth I. János: *Fekete Gyula demográfiai nézetei I. – A fogyás következményei*. Barankovics Alapítvány, 2019. 12. 30. <https://barankovics.hu/fekete-gyula-demografiai-nezetek-i-a-fogyas-kovetkezményei/>
- Träbert, Detlef: *El a poroszok vakfegyelmétől! Érted vagyok*, 2016/12. http://ertedvagyok.hu/160/160_9-10.pdf